

Islam en radicalisering bij Marokkanen in Brussel: een bijdrage over Bilal Benjaich's recente boek

Meyrem Almaci

Bilal Benjaich, 30 jaar oud, is auteur en politicoloog (VUB), en verbonden aan zowel het interculturele platform KifKif als de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen. Samen met onderzoeker Zibar Omar bestudeerde hij de islambeleving en het radicalisme bij Marokkanen in Brussel. Eerder verscheen van zijn hand het boek 'Europa, Israël en de Palestijnen' (ASP Editions, 2010)

Zijn nieuwe boek start in de binnenflap met een gekend citaat van Henri Poincaré ('Het denken mag zich nooit onderwerpen...') en bevat daarnaast een duidelijke oproep tot rationaliteit in de inleiding. Benjaich drukt de hoop uit dat dit tweede boek van zijn hand een weg uit de emotionaliteit betekent voor een onderwerp dat in debatten en berichtgeving dagdagelijks beladen is met kreten en slogans. Met een vlotte schrijfstijl gidst de auteur ons door een karrenvracht aan gegevens.

Benjaich start met een uitgebreid stuk data: een heldere opsomming van demografische en sociologische feiten die relevant zijn voor een goed begrip van de situatie. Dit is broodnodig want maakt duidelijk dat het Brussel waar velen onder ons gaan werken en uitgaan, heel anders is dan het Brussel van de jongeren van Marokkaanse origine die er wonen in de meest achtergestelde en uitzichtloze wijken van de stad.

De bijeengebrachte statistieken spreken dan ook boekdelen: uit de gepresenteerde gegevens blijkt duidelijk dat de inwoners die ooit vertrokken uit hun landen van herkomst met een halve maan in hun vlag, nu terechtgekomen zijn in de halve maan van de armoede in onze hoofdstad. De realiteit die Benjaich ons schetst is, zoals geweten, niet fraai.

In het Brussel van vandaag leven immers een groot deel van de nazaten van deze gelukzoekers ondertussen zelf in de armoede. Van de ongeveer 1,2 miljoen Brusselaars zijn er volgens de inschatting van Benjaich bijna 150.000 van Marokkaanse afkomst, meer dan er Bruggelingen (117.000) zijn. Zij leven in een geografisch gebied dat op de kaarten in het boek een 'halve maanvorm' aanneemt: Brussel-Stad en de haar omringende gemeenten Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gilis en Anderlecht. De Brusselse 'halve maan' van miserie. De scholingsgraad is laag, de werkloosheid enorm, de verwachte bevolkingstoename eveneens zeer groot. Een combinatie van een grote groep laaggeschoolde jongeren met nauwelijks uitzicht op werk is een sociale tijdbom. En dit in de kern van onze hoofdstad.

Velen onder hen zijn naast jong, ook moslim. Via verschillende methodes schat Benjaich dat zowat 100.000 Marokkaanse Brusselaars vandaag bewust en praktiserend moslim is. Ze kunnen terecht in 77 gekende gebedshuizen, 86 islamitisch culturele organisaties,

11 islamitische educatieve instanties en 18 islamitische boekhandels en uitgeverijen in hun directe omgeving. Wat Benyaich interesseert is in hoeverre deze religieuze dienstverleners vandaag de radicale versie van islam prediken en verspreiden, al dan niet in dienste van buitenlandse krachten.

Benjaich stelt immers vast dat de radicalisering gestegen is en dat deze opkomst gestart is onder impuls van Saudi-Arabië. Hij stelt dat de Saoedische sheiks naast aardolie ook het wahabisme, een streng-fundamentalistische en salafistische stroming binnen de islam, hebben geëxporteerd naar onze regio's. Ze kregen daarbij de rode loper van de Belgische overheid.

De eerste generatie was aanvankelijk niet te vinden voor deze variant van Islam. Maar het aanhoudend vacuüm, gecreëerd door het achterblijven van financiering vanuit de Belgische overheden voor de aanwezige moskeeën en de positieve instelling vanuit de autoriteiten richting de Saoudi's, maakten dat Saoudi-Arabië makkelijk eigen prekers kon afvaardigen in de moskeeën. Deze maakten vervolgens handig gebruik van de gevoelens van uitzichtloosheid onder de Brusselse Marokkanen om hun versie van de islam ingang te doen vinden in de hoofden van de gelovigen.

Pas veel later zag de Belgische overheid haar vergissing in, maar toen was het te laat. De stelling van Benyaich dat iedere samenleving de radicalen heeft die ze verdient is daarom niet geheel onterecht. Het sociale en economische vacuüm waarin vele Marokkaanse Brusselaars zich bevonden nadat ze hun job waren verloren, werd opgevuld met een nieuw religieus discours dat een letterlijke interpretatie van de islam als houvast predikte. De Marokkaanse Brusselaars in de greep van de Saoudi's als het ware. In een kwalitatieve bevraging van 200 onder hen schetst Benyaich een beeld van de sentimenten die vandaag heersen. Opvallend is alvast dat na al deze pogingen tot indoctrinatie, de groep die fundamentalisme en religieus extremisme problematisch vindt, groter is dan de groep die dat niet vindt.

Maar ondertussen zijn het niet langer alleen de geestelijken ter plekke die de moslims in Brussel beïnvloeden. Het internet speelt een steeds belangrijke rol in het beantwoorden van levensvragen van moslims, en dan vooral de jongeren onder hen. Dit is niet zonder gevaar: de anonimiteit van het medium maakt dat iedereen zich kan verkopen als moslimgeleerde. Vooral pubers zijn een gemakkelijke prooi.

Benjaich houdt zijn analytische houding doorheen heel het boek aan. Hij schetst het verschil tussen de verschillende vormen van salafisme. Hij onderscheidt het traditioneel salafisme, het staatsalafisme, het militant salafisme en het jihadistisch salafisme. Het is dit deel van het boek dat sterke media-aandacht genoot: volgens de berekeningen van Benyaich is het aandeel salafisten en potentiële jihadisten immers groter dan wat uit de cijfers van de staatsveiligheid blijkt. Benyaich stelt dat ruwweg een op de tien praktiserende, soennitische moslims van Marokkaanse afkomst in onze hoofdstad salafist genoemd mag worden. Streng-fundamentalistisch gelovig dus.

De overgrote meerderheid van die salafisten zijn traditioneel en richten zich op het eigen leven, slechts een klein deel ervan is militant en van die militanten is slechts een klein percentage jihadistisch en dus bereid tot concrete actie in de vorm van geweld-daden. Volgens de berekeningen van Benyaich gaat het daarbij om enkele tientallen

jihadi's die zich voornamelijk richten op het buitenland. Onder hen ook jongeren die naar Syrië trekken om te vechten voor een hoger doel.

Benyaich stelt in zijn boek duidelijk dat radicalisme en extremisme geen onderdeel zijn van het DNA van moslims, maar het resultaat zijn buitenlandse bekeringsinspanningen en binnenlandse misère. Inclusief ervaringen van uitsluiting en racisme. Zijn boek schetst op dat vlak een ontnuchterend beeld. Maar in de verwijzingen naar het dichte netwerk van figuren, moskeeën en websites die allen in 'de schaduw van het Moslimbroederschap' en dus met een salafistische agenda, opereren, gaat hij mijns inziens uit de bocht.

De opsomming is ongetwijfeld een titanenwerk, maar het netwerk dat wordt voorgesteld lijkt zowat iedere activistische moslim in ons land te omvatten. Op het einde van het boek kreeg alvast ikzelf de indruk alsof eenieder die binnen Europa en Brussel ijvert voor de aanvaarding van zijn of haar islamitische identiteit een min of meer vermomde salafist is en op zijn best onwetend over de rol die zij spelen binnen een salafistische netwerk. Ik betrapte me erop met enige onrust te zoeken welke namen ertussen zouden opduiken. De Turkse Gulenbeweging, *Vigilance Musulmane*, *Professionels Musulmans*,... allemaal zijn ze volgens het boek van Benyaich element in de grote agenda van fundamentalisten.

Waakzaamheid is een ding, en absoluut belangrijk, maar vele moslims die aan een of andere vorm van religieus activisme doen in ons land mee inschalen in een georganiseerd netwerk van salafisten is onrecht doen aan de diversiteit en persoonlijke initiatieven die in België onder moslims nog steeds bestaat. Bovendien is de ene orthodoxe moslims niet gelijk aan de andere.

Ons land, onze hoofdstad en onze steden hebben dringend nood aan een eerlijk en confronterend debat rond de positie en leefwereld van Belgische moslims. De grote verdienste van Benyaich is dat hij met dit werk meer licht werpt op de verhouding van Brusselse Marokkanen tot de islam. De geschiedenis, evolutie, samenhang met het socio-economische en geopolitieke verhaal is ongemeen interessant en belangrijk om de situatie in onze hoofdstad, en wellicht ook andere grote steden, te begrijpen. Het is een stevige aanzet tot discussie.

Ik deel met Benyaich dat het debat onmiskenbaar zowel de demografische, sociologische als statistisch beschikbare gegevens moet omvatten. En dat het evenmin een debat mag zijn waarbij er enkel wordt gekeken naar 'de moslims' in hun 'habitat'. Het moet een debat worden dat ook handelt over de verantwoordelijkheden en positioneringen van Belgische politiek en overheid ten aanzien van de moslimgemeenschap in al haar diversiteit: de financiering en omkadering van de eredienst, de gevolgen van het gebrek aan effectieve ondersteuning op het terrein, de vooroordelen en de negatieve atmosfeer rond islam post 9-11. Maar evengoed een debat waarbij de gematigde moslims zich verzetten tegen radicalisering. Een debat dus dat effectief verdergaat dan een eenzijdige blik van 'ons' naar 'hen' als studie-object.

Daarbij is het essentieel gebruik te maken van bruggenbouwers die de gemeenschap kennen, zoals Benyaich, maar ook onder de nog gelovige Marrokaanse moslimgroepen. Ook meer 'orthodoxe' moslims kunnen bruggenbouwers zijn. Doordat Benyaich echter

alle vormen van religieus activisme in het boek in vraag stelt maakt hij net die brugfunctie voor velen onder hen onmogelijk. Onder hen namen als Brussels Parlementslid Mahinur Ozdemir of Fatima Zibouh.

Het is bijzonder belangrijk netwerken in kaart te brengen en waakzaam te zijn, duidelijke signalen niet te negeren, maar het is evengoed belangrijk niet te vervallen in een algemene achterdocht ten aanzien van elke actieve moslim die zich in de samenleving presenteert. Bruggenbouwers heb ik ontmoet bij moslims in al hun diversiteit, overal te lande. Het debat over het verlies van erkenning van moskee de Koepel in Antwerpen, nochtans bij lokale politici en bij gelovigen bekend als een gematigde en open plek, zeer transparant qua werking,... is wat dat betreft exemplarisch. Nochtans is het net die transparantie, zo meent ook Benyaich in een interview in Humo, die essentieel is voor de aanpak van radicalisering.

Ik onthoud: onderwijs, werk, een relatie op voet van gelijkwaardigheid, transparantie en adequate omkadering... Ook na dit boek blijkt het het beste recept voor de aanpak van extremisme in onze steden op korte en lange termijn. Er staat veel op het spel.

Bio

Meyrem Almaci is Volksvertegenwoordiger van Groen.

Bilal Benyaich, *Islam en radicalisme bij Marokkanen in Brussel*, Uitgeverij Van Halewyck, 2013, 208 p.